

Lagere energierekeningen én meer geld voor defensie kan alleen als het klimaatbeleid op de helling gaat

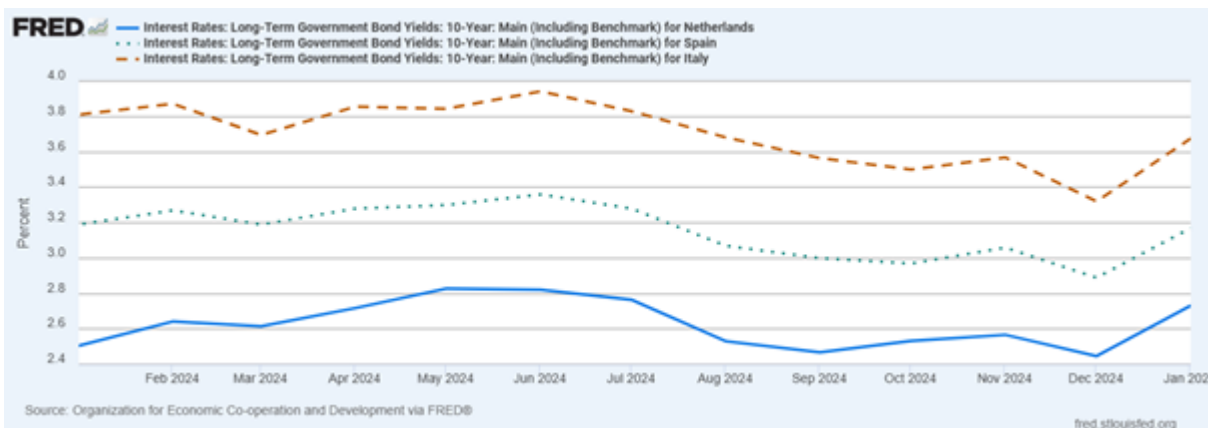

Door [Eduard Bomhoff](#) - 15 maart 2025

Geplaatst in [Defensie](#) - [Energietransitie](#) - [Klimaat](#)

Het zou mooier zijn geweest wanneer ook de VVD had meegedaan met PVV, BBB en NSC in het verzet tegen gezamenlijk lenen voor extra defensiemiljarden. Drie van de vier regeringspartijen stemden voor een motie van Joost Eerdmans (JA21) tegen dergelijke eurobonds. De tegendraadse stem van de VVD markeert het einde van een lange liberale traditie van verzet tegen extra financiële intimiteiten met de landen aan de Middellandse Zee. Jammer, want de bezwaren tegen de eurobonds snijden hout.

De Nederlandse leenrente voor overheidsschuld is altijd veel lager dan in Spanje en Italië – zie onderstaande grafiek. Dat is al een goede reden om zelf te lenen en niet te mixen met andere landen.

Lagere energierekeningen én meer geld voor defensie kan alleen als het klimaatbeleid op de helling gaat

Een tweede reden, subtieler maar misschien nog belangrijker: hoe meer Europees wordt geleend, hoe groter het risico dat landen als Spanje en Italië gaan chicaneren over rente en aflossing. Ze kunnen dan komen met het dreigement om uit de euro te treden en ons en Duitsland te laten zitten, niet alleen met niet-afgeloste eurobonds, maar ook nog met hun nu al 800 miljard euro aan zogenoemde Target-schulden bij de ECB (daarover een andere keer).

Inflatie als verleiding

Eurobonds zijn dus geen goed idee. Veel mensen willen veel meer geld voor defensie, maar dan moet een land proberen te bezuinigen op andere uitgaven, anders gaat het mis. 'De Amerikaanse president Lyndon Johnson escaleerde [vanaf 1964] de oorlog in Vietnam én de oorlog tegen armoede in eigen land,' memoreerde [Menno Tamminga dinsdag in Wynia's Week](#). 'Hij financierde dat met schulden. De economie raakte oververhit. De gevolgen werden na enkele jaren zichtbaar: niet meer te remmen inflatie en het internationale geldstelsel, dat leunde op de dollar en het goud, viel om.'

Tamminga's zorg voor hogere inflatie gaat op als Nederland vooral meer geld uitgeeft aan manschappen en aan oefeningen. Dat zijn uitgaven in eigen land, bovenop de tientallen miljarden die al gaan naar ons klimaatbeleid, gericht op netto-nul-uitstoot van broeikasgassen in 2050.

Ook Lex Hoogduin (De Nederlandsche Bank, Universiteit Groningen) is bang voor toekomstige inflatie maar om een heel andere reden. Hij refereert aan het risico dat de staatsschuld zo hoog en zwaar wordt dat regeringen bezwijken voor de verleiding om met inflatie die last lichter te maken.

Een rekenvoorbeeld ter verduidelijking: stel het bbp (bruto binnenland product) is 100, en de schuld is 60. De ratio is dan gelijk aan 60 procent en dat mag volgens het Stabiliteits- en Groeipact van de eurozone. Nu groeit de schuld vanwege te veel lenen door de overheid tot 90. Als dan zo veel geld wordt gecreëerd dat het nominale bbp stijgt tot 150, is de ratio mooi terug op een acceptabele 60 procent.

Regeringen hebben tijdens en na oorlogen vaak bewust inflatie toegelaten. Om de oorlog te winnen was extreem veel geleend, en na de oorlog was er dan de verleiding om de last van de schuld onder controle te krijgen door expres meer geld te drukken en in omloop te brengen - zodat alles veel duurder wordt en de munt aan waarde verliest. Maar vraag in Argentinië wat er daarna nodig is om de inflatie weer onder controle te krijgen!

Tot zover is de economische logica ondubbelzinnig: als Nederland moet lenen voor de extra defensiemiljarden dan beter en goedkoper in eigen beheer dan via de EU of de ECB. Maar nu de moeilijke tweede stap: vanaf de zijlijn is het eenvoudig om aan te dringen op bezuinigingen elders, maar hoe krijgen onze politici dat gedaan?

Op dit moment ligt de breuklijn bij de energiekosten. TNO kwam deze week met het nieuws dat 860.000 huishoudens een huis huren dat beter geïsoleerd zou kunnen worden als iemand dat wil betalen. TNO vindt dat beter isoleren van huurwoningen meer prioriteit moet krijgen dan financiële

Lagere energierekeningen én meer geld voor defensie kan alleen als het klimaatbeleid op de helling gaat

steun aan bewoners om hun energierekening te betalen. Want, zegt TNO, de EU gaat zeker door met de afspraak om gas voor huisverwarming en benzine vanaf 2027 nog veel duurder te maken met een verplicht systeem van emissiehandel. De ambtenaren redeneren - op zich terecht - dat geld voor lagere prijzen van gas, elektriciteit en benzine alle CO2-doelen nog verder buiten bereik brengt, terwijl miljarden voor verduurzaming logisch in lijn zijn met hun onwrikbare bakens voor 2030, 2035 en 2050. De duurzame remedie is dan - het woord zegt het al - verduurzaming.

Netto-nul schrappen

VVD-klimaatminister Sophie Hermans, die tot nog toe in alles de ambtenaren volgt, zal dus inzetten op miljarden voor verduurzaming in plaats van voor lagere kosten van energie. Of het kabinet de komende weken overleeft, hangt dus vooral af van haar. Als er naast extra geld voor defensie ook miljarden worden geëist voor verduurzaming van huurhuizen, zullen PVV en BBB bezwaar maken - omdat daarmee op korte termijn de energie-armoede alleen maar verder toeneemt. PVV en BBB zullen ervoor pleiten om netto-nul los te laten. Dan kan Nederland de windmolens in de Noordzee schrappen, stoppen met de miljarden voor (levensgevaarlijke) waterstoffabrieken, en daarmee ook tientallen miljarden besparen op de versterking van het elektriciteitsnet.

Als de ambtenaren eerlijk zijn, zullen ze toegeven dat de kans op netto-nul al is verlopen. Van de tien grootste landen in de wereld houdt zich niet één zich aan de klimaatdoelen uit het verdrag van Parijs. Ik moet als bèta en econoom aarzelen om te gaan voor psychologische verklaringen, maar denk toch echt dat de ambtenaren alleen nog vasthouden aan de klimaatdoelen vanwege *virtue signaling* - ze willen laten zien dat ze bekommerd zijn om de planeet en dat geeft hen een goed en deugdzaam gevoel.

Geen alternatief

Maar Hermans en ook haar collega Eelco Heinen (Financiën) zijn door de koning niet benoemd voor symbolische *virtue signaling*. Hun taak is om het land te besturen. Ze begrijpen natuurlijk waarom de ambtenaren meer tijd nodig hebben om hun geloof in netto-nul te herzien - zeker in een land waar ambtenaren zo veel vrijheid hebben om dwars te liggen. Maar ministers hebben die luxe niet, en moeten binnen een paar weken geld vinden voor defensie, en tegelijk voor lagere kosten van gas en elektriciteit.

Dan is er geen alternatief dan netto-nul officieel opgeven, en pas weer luisteren naar de groene-groei-ambtenaren als die zich daar ook in kunnen vinden. Als Hermans die moed niet kan opbrengen, denk ik dat PVV en BBB hun geduld definitief verliezen.

[Eduard Bomhoff](#) is oud-hoogleraar economie aan de Erasmus Universiteit Rotterdam, Nyenrode en Monash University. In 2002 was hij vicepremier in het eerste kabinet-Balkenende. In november 2024 verscheen zijn boek '**Het Casinopensioen - en andere brandende kwesties**'. Het boek is overal te koop of te bestellen, zoals [ook in de winkel van Wynia's Week](#).

WYNIA'S WEEK

Lagere energierekeningen én meer geld voor defensie kan alleen als het klimaatbeleid op de helling gaat

Wynia's Week verschijnt drie keer per week, **156 keer per jaar**, met even onafhankelijke als broodnodige artikelen en columns, video's en podcasts. U maakt dat samen met de andere donateurs mogelijk. Doet u weer mee? Kijk [HIER](#). Hartelijk dank!